

पहाडी भिरालो जमिनमा बस्ती भएकाहरूले अपनाउनु पर्ने सावधानीहरू !

वर्षा भन्दा पहिले

- आफ्नो घर नजिक भएका स-साना खोल्सीहरू वा मुख्यतः पानी जम्मा हुने ठाउँहरूको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- घर छेउका भिरालो जमिनमा साना पहिरो, क्रमिक रूपमा ढल्किरहेका रुखहरू छन् कि छैनन् विचार पुर्याउनुहोस् ।
- प्रत्येक साल चैत्र, वैशाख र जेठ महिना भित्र भल काटनका लागि एक जुट भई सहकार्य गर्नुहोस्, भल काटनु सबै भन्दा जरुरी काम भएको कुरा भिरालोमा बस्ने सबैले बुझ्नुपर्छ ।
- विगतका पहिरो भएको ठाउँहरूमा पुनः पहिरो जाने सम्भावना हुने भएकोले त्यस्तो ठाउँहरू पत्ता लगाउनुहोस् । वर्षाको पानीले के गर्छ, कसरी पानी छिर्छ आदि कुराहरूको ध्यान दिनु राम्रो हुन्छ ।
- आफ्नो घर बनाउन वा बस्ती विकास गर्न को लागि उपयुक्त क्षेत्रको अध्ययन तथा व्यवस्थापनमा स्थानीय निकायसँग सर-सल्लाह गर्नुहोस् र बस्ती विकास सम्बन्धी स्थानीय सरकारको नीति-नियमको पालना गर्नुहोस् ।
- स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरू र वडाको विपद व्यवस्थापन समिति सँग मिलेर र सम्पर्क गरेर आपतकालिन अवस्थामा के गर्ने र प्रतिक्रिया कसरी गर्ने भन्ने बारेमा छलफल गर्नुहोस् तथा आफ्नो गाउँबाट निकासको उपायहरू सिक्नुहोस् । आफ्नो परिवार तथा व्यापारको लागि आफै आपतकालिन उपायहरू बनाउनुहोस् ।
- स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिलाई सम्पर्क गर्न समितिका सदस्यहरूको फोन नम्बर सुरक्षित राख्नुहोस् ।

अत्याधिक वर्षाको समयमा

- सतर्क बस्नुहोस्, रेडियोमा समाचार सुन्नुहोस् । सतर्क एप बाट नगरपालिका क्षेत्रमा परेको पानी हेर्दै गर्नुहोस् । एक्कासिको ठूलो वर्षा र लगातारको हल्का वर्षा पछि छोटो तर अत्याधिक वर्षा खतरनाक हुने भएकोले सचेत रहनुहोस् । वर्षाको मात्रा जाँचन आँगनमा बोतल रेनगजको प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ ।
- तपाईं पहिरोको जोखिम रहेको स्थानमा बसि राख्नु भएको छ भने पहिले देखि नै थाहा छ भने सुरक्षित हुन त्यस ठाउँ छोड्नुहोस् ।
- असाधारण आवाजको पहिचान गर्नुहोस् जस्तै माटोको सराइ, रुखहरूको चर्काई वा ढुंगाहरूको ठोक्काईका कारण उत्पन्न भएका हुन सक्छन् । यदि तपाईं खोला-खोल्साको नजिक हुनुहुन्छ भने पानीको बहावमा अकस्मात् वृद्धि वा घटी भएको अथवा सफा पानीबाट धमिलिएको पानी छ भने ख्याल राख्नुहोस् । यसको कारण माथिल्लो भागमा ढुंगा माटो बग्न थालेको हुनसक्छ तसर्थ त्यस ठाउँ छोड्न तयार हुनुहोस् । त्यहाँ ठूलो भेल पहिरो आउन सक्छ, ढिलो नगरी तुरुन्त ठाउँ छोडी हाल्नुहोस् ।
- बगिरहेको खोल्सी वा खोलामा अकस्मात् पानी घट्ने वा खोला वा खोल्सी सुक्ने वा पानीको मात्रा घट्ने भयो भने माथिल्लो क्षेत्रमा पहिरोले खोला, नदि वा खोल्सी थुनेको हुनसक्छ, तत्काल खोल्सी वा खोलाको किनार बाट सुरक्षित ठाउँमा जानु पर्छ । रातको बेलामा खोल्सीको कलकल आवाज बन्द हुनु खतराको सूचक भएको हुँदा तत्काल ध्यान दिनु जरुरी हुन्छ ।
- सवारी साधनमा हुनुहुन्छ भने विशेष ध्यान दिनुहोस् । पहाड काटेर बनाइएका सडकको कुनामा पहिरोको खतरा अत्याधिक रहेको हुन्छ त्यसैले सडक भास्सिने, माटो ढुंगा खस्ने जस्ता संकेतहरूमा होस पुर्याउँदै सवारी चलाउनुहोस् ।

अत्याधिक वर्षा पछि (विस्तारै खस्ने पहिरोको त्रास)

समय सिमा अनुसार पहिरो झार्न शुरु गर्न सक्ने वर्षाको मात्रा

समय (घन्टा)	वर्षाको पानीको मात्रा, मिलि मिटर	समय (घन्टा)	वर्षाको पानीको मात्रा, मिलि मिटर
१	८५	४८	१७५
५	११५	६०	१८५
१०	१३५	७२	१९०
१५	१४०	१००	२०३
२०	१५०	१२०	२१०
२४	१५५	१५०	२२०
३६	१६५	२००	२३०

पहिरोको खतरा भएको क्षेत्र

- पुराना पहिरो माथिको क्षेत्र
- भीरको तल्लो भाग,
- खोल्सीहरूको तल्लो भाग,
- पुरानो पुरेको ठाउँको तल्लो वा माथिल्लो भाग,
- काटेको र ठाडो भिरालो भएको ठाउँको तल्लो वा टुप्पो भाग,
- सडकको ठाडो काटिएको भित्ता

पहिरो आउने संकेतहरू

- सुक्खा ठाउँहरूमा छहरो, हिलाम्मे भुइँ देखिनु जमिन बाटो वा गोरेटोमा चर्केको वा अस्वाभाविक उठेको देखिनु,
- स-साना पहिरोहरू जानु,
- जगबाट माटो निस्कनु,
- आँगन, बरण्डा जस्ता संरचनाहरू मूल घरको स्थानबाट ढल्किनु,
- भुइँ तथा जग ढल्किनु वा चर्किनु,
- पानीको पाइप र अन्य भूमिगत संरचनाहरू भाँचिनु,
- टेलिफोनको पोल, रुख, टेवा पर्खाल वा वारहरू ढल्किनु,
- पर्खालहरू छुट्टिएर ढल्किनु ।

बिस्तारै बग्ने पहिरोमा बसेको बस्तीले गर्नुपर्ने काम

- बेला-बेलामा जमिनमा धाँजा फाटेको देखिने, घरको भित्ता चर्किएको देखिने, प्रत्येक दशै-तिहारमा घरको लिपपोत गर्दा भित्ता चर्किएको माटो भरेर टाल्नु पर्ने, आँगनमा चिरा पर्ने अवस्था छ भने सबैले आफू बिस्तारै बगिरहेको पहिरोमा बसिरहेको छु भन्ने बुझ्नुपर्छ ।
- बिस्तारै बगिरहेको पहिरो छ भन्ने थाहा भए पनि आत्तिनु हुँदैन, यस्तो पहिरोहरू पहाडमा जताततै हुन्छन्, केवल यसको व्यवस्थापन गर्न जान्नु पर्छ । यसका लागि प्रमुख कुरा भनेको पानीको व्यवस्थापन नै हो । चनाखो भएर सही समयमा भल काटन बिर्सिनु हुँदैन ।
- यस्तो ठाउँमा सडक परेको छ भने खन्दा अति नै होस पुराउनु पर्छ । इन्जिनियर बिना यस्तो ठाउँमा सडक खन्नु हुँदैन । सहि डिजाइन र पानीको व्यवस्थापन गरेर मात्र सडक खन्नुपर्छ ।
- यस्तो ठाउँमा रहेको बस्तीमा सकेसम्म सिँचाई गरेर लगाउनु पर्ने खेती भन्दा कम सिँचाई गरेर हुने वा थोपा सिँचाईको प्रविधिबाट गर्न सकिने खेतीलाई बढि ध्यान दिनुपर्छ ।
- आवश्यकता परेको खण्डमा समुदायले नै जडान गर्न सक्ने पहिरो पूर्व चेतावनी प्रणालीलाई बगिरहेको जमिनमा जडान गर्न सकिन्छ ।

पोष्टको बारेमा जानकारी

यो पोष्ट दशरथचन्द्र नगरपालिका र युनिसेफ नेपालको लागि हिमालय कन्जर्वेसन ग्रुप नेपालले तयार पारेको हो । यस बारेमा बिस्तृत बुझ्नु परेमा info@hcg.org.np इमेल गर्न सकिन्छ । सम्पर्क ठेगाना: Mailing Address: G. P. O. Box: 9669 Kathmandu, Nepal, Office Location: Kalika Marg, Sanepa 44600, Lalitpur, Nepal Phone:+977-1-5536165, +977-1-5536174, Fax: +977-1-5536174, Website: http://www.hcg.org.np.

unicef

चट्याड र यसबाट बच्ने उपायहरू

चट्याडको बेला घर भित्र भएको अवस्थामा अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरू

गर्न नहुने कुराहरू:

- विधुतिय उपकरणहरूको प्रयोग नगर्नुहोस्
- तार जडित टेलिफोन को प्रयोग नगर्नुहोस्
- झ्याल ढोका खुला नछोडनुहोस् साथै झ्याल ढोका वा भित्ता मा टाँसिएर नबस्नुहोस्
- सिधैँ धाराबाट नुहाउने, भाडा माइने, हात धुने जस्ता कार्य नगर्नुहोस्

गर्नुपर्ने कामहरू :

- विधुतिय उपकरणहरू जस्तै टिभी, फ्रिज, कम्प्युटर, आदि लाइ बन्द गर्नुहोस्
- फोन सेवा प्रयोग गर्नु परेमा मोबाइल वा तार रहित फोन को प्रयोग गर्नुहोस्
- चट्याड बन्द भएको करिब ३० मिनेट सम्म घर बाट बाहिर नजानुहोस्
- बाल्टिन वा ट्यांकीमा संकलित पानी को प्रयोग गर्नुहोस्

चट्याडको बेला घर बाहिर भएको अवस्थामा अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरू

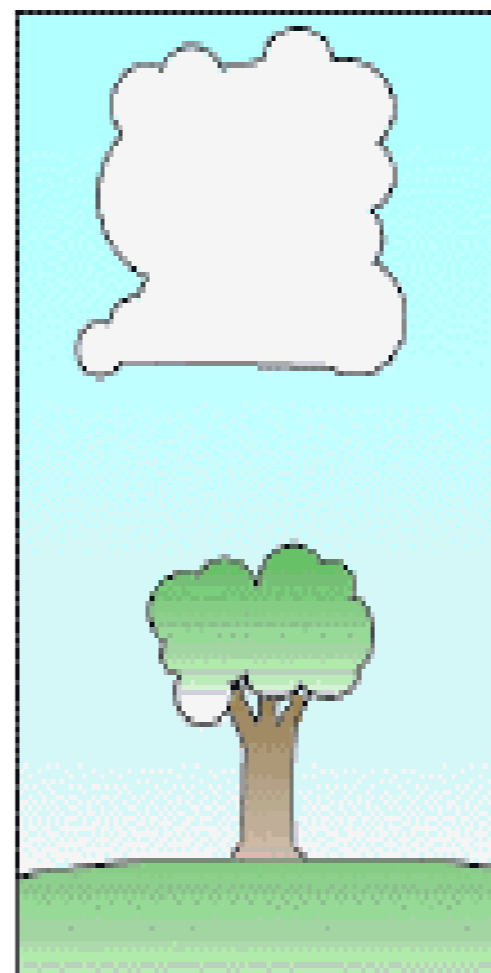
गर्न नहुने कुराहरू :

- यदि तपाईं जंगलमा हुनुहुन्छ भने, अग्लो तथा एउटा मात्र रुख भएको स्थान मुनि कहिले पनि ओत नलाग्नुहोस्
- माछा मार्ने, पौडी खेल्ने, तथा डुंगा चढ्ने कार्य नगर्नुहोस्, किनकी डुंगामा रहँदा तपाईं वरिपरिको वस्तुहरूको तुलनामा अग्लो हुने भएकोले चट्याड को जोखिम हुन्छ
- अग्ला ठाउँहरू तथा पहाडको चुचुरोमा, टाकुरामा आदिमा नबस्नुहोस्
- खुला तथा समतल जमिनमा नबस्नुहोस् साथै यस्ता ठाउँमा बस्नु परेमा जमिनमा नसुत्नुहोस् तथा धातुका तार बारहरूको नजिक नबस्नुहोस्
- समूहमा नबस्नुहोस्
- फुटबल, क्रिकेट, भलिबल आदि खेलिरहनु भएको छ भने नखेल्नुहोस्
- बारी र खेतमा काम गर्न बन्द गरेर सुरक्षित स्थानमा बस्नुहोस्
- मोटर साइकल, ट्रेक्टर जस्ता छत नभएका सवारी साधनहरू तुरुन्त बन्द गरि सके सम्म चाँडो सुरक्षित स्थानमा जानुहोस्

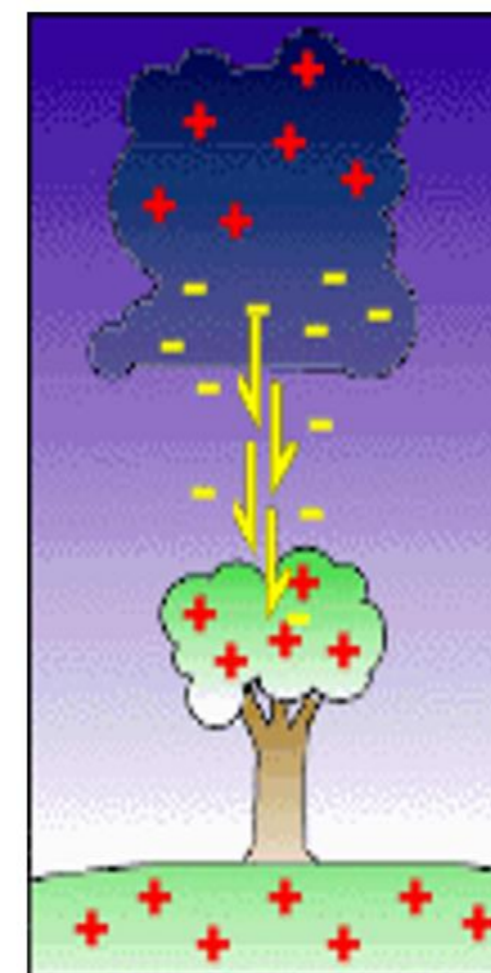
गर्न हुने कुराहरू:

- होचो तथा धेरै रुखहरू भएको स्थान मुनि ओत लाग्नुहोस्
- नजिकको तार तथा हाई भोल्टेज को विधुतिय प्रसारण तार भए त्यसको मुनि टुक्रुक्क बस्नुहोस्
- यदि खुला ठाउँमा हुनुहुन्छ भने दुई घुँडाको बीचमा टाउको लुकाएर टुक्रुक्क बस्नुहोस्
- यदि धातुको तारबार को नजिक हुनुहुन्छ भने तुरुन्त त्यहाँ बाट सुरक्षित स्थानमा जानुहोस्
- घर तथा पूर्ण रूपमा ओत भएको सवारी साधन जस्तै कार, बस जस्ता साधनमा बस्नुहोस्

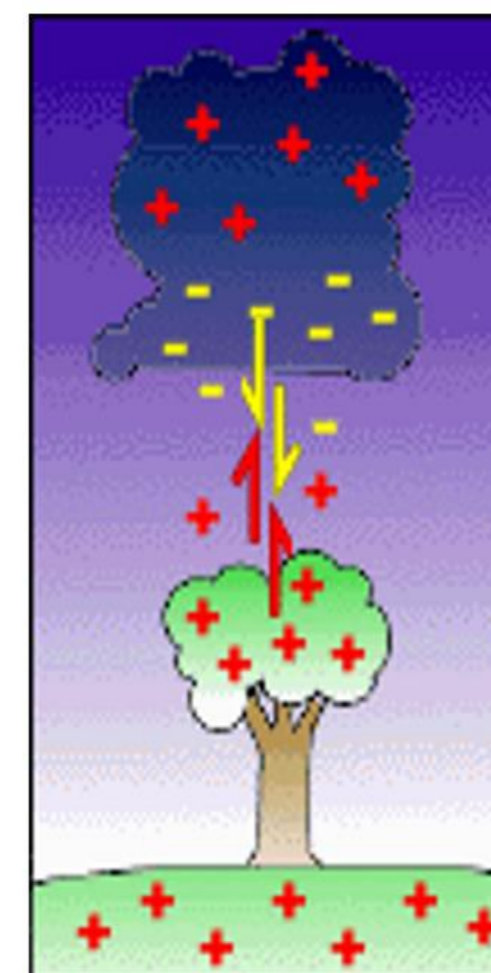
१. चट्याड को लागि बादल तयार

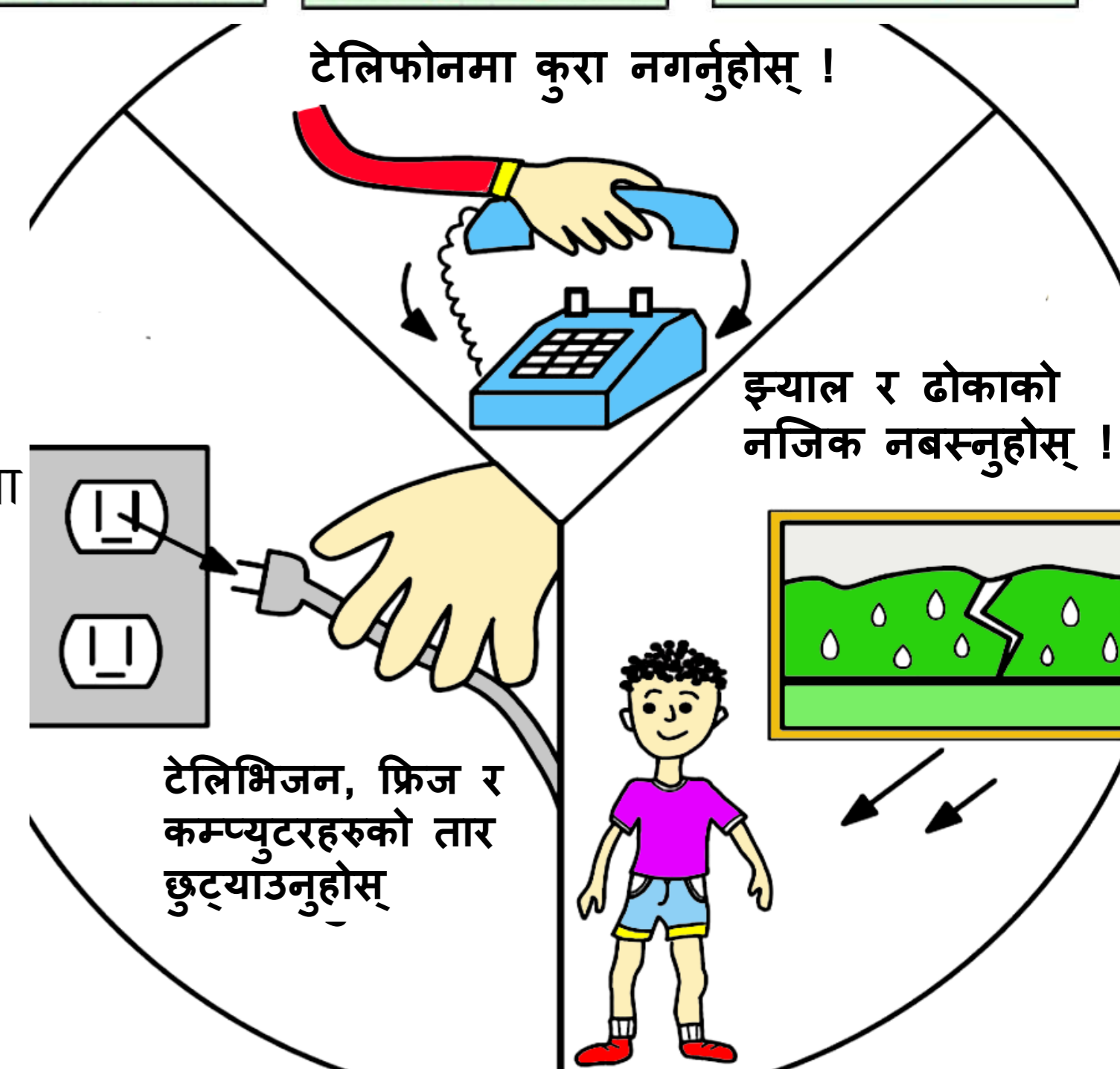
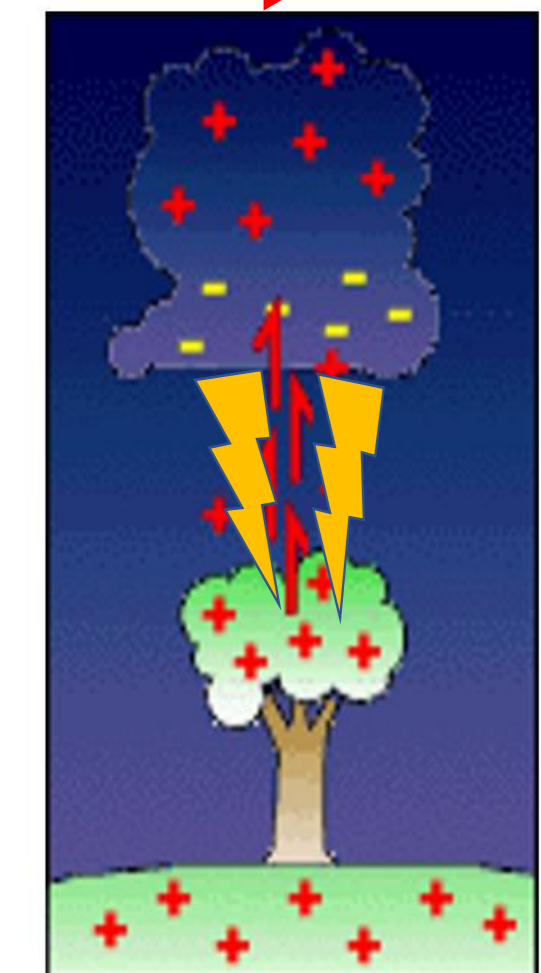
२. चार्जहरूको छुट्टिने प्रक्रिया शुरु

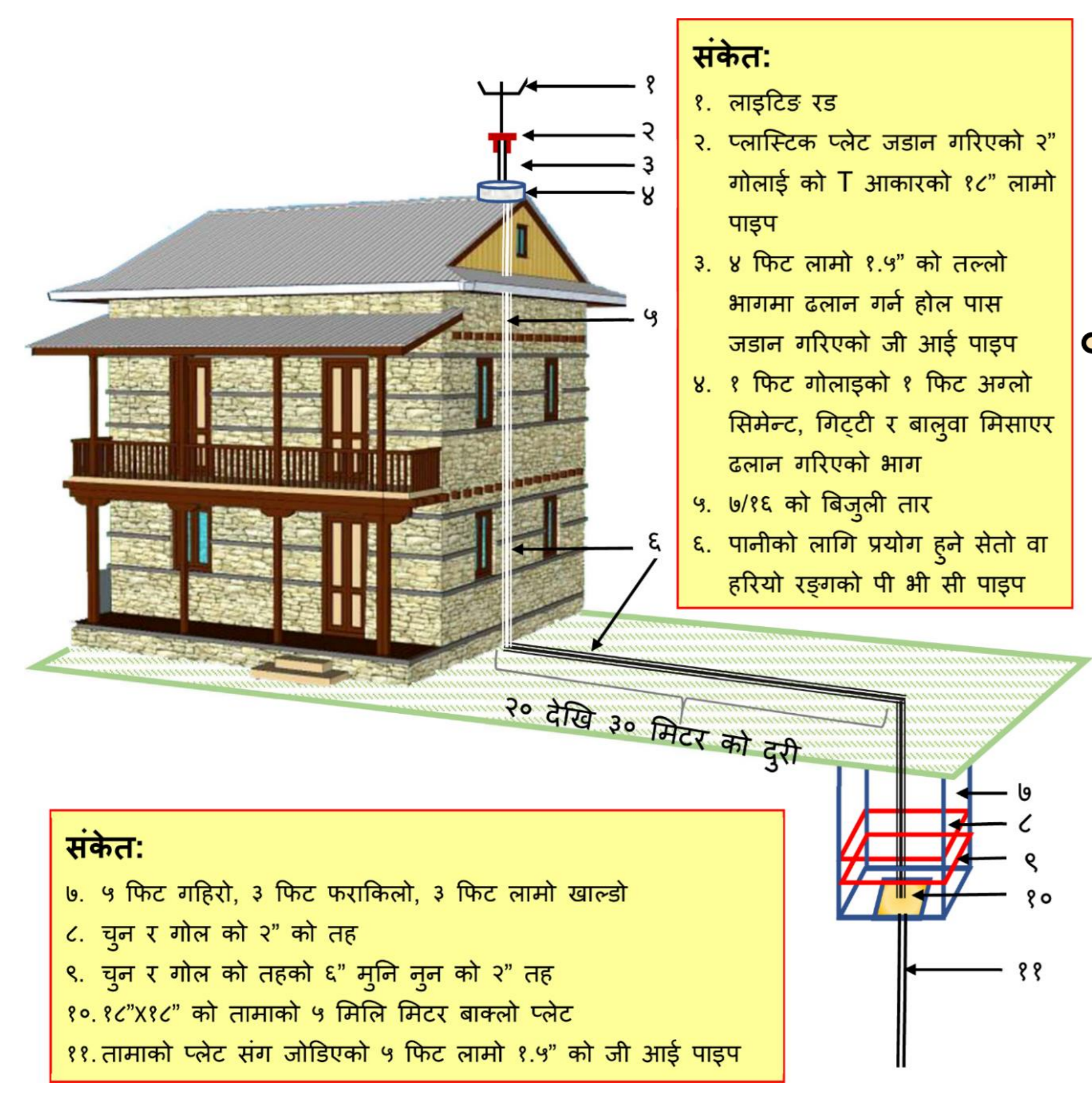
३. चार्जहरूको डिस्चार्ज प्रक्रिया शुरु

४. अन्तमा ठूलो आवाज सहित डिस्चार्ज वा चट्याड पर्छ

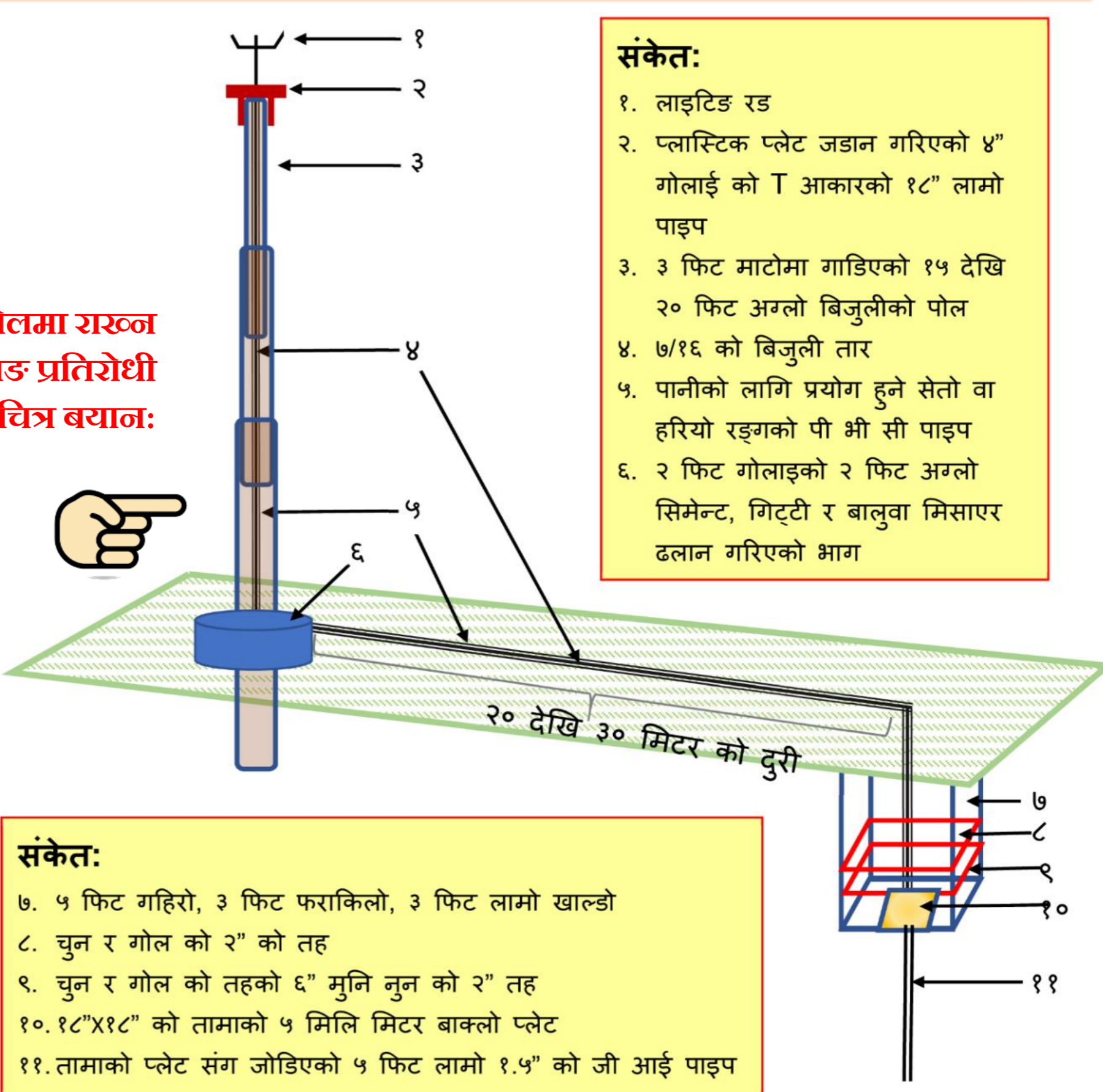
नेपालमा चट्याड पनि एउटा प्रमुख विपद हो । खराब मौसमको बेलामा आकाशबाट जमिनमा खस्ने एक प्रकारको विधुतिय करेन्ट नै चट्याड हो । हुरी बतासको मौसम वा वर्षायाममा वायुमण्डलमा विपरीत दिशाबाट तीव्र गतिको वायु एक-आपसमा ठोक्किंदा चर्को आवाजसहित बढी भोल्टको बिद्युतिय लहर उत्पन्न भई खास बाटो बनाएर जाने विधुतिय करेन्टलाई चट्याड भनिन्छ । यसमा धेरै बढि मात्रामा करेन्ट उत्पन्न हुन्छ र यसले जमिनमा ठूलो क्षति पुर्याउँछ ।

घरमा राख्न सकिने चट्याड प्रतिरोधी प्रणालीको सचित्र बयान:

बिजुली को पोलमा राख्न सकिने चट्याड प्रतिरोधी प्रणालीको सचित्र बयान:

पहाडी भिरालो जमिनमा बस्ती भएकाहरूले अपनाउनु पर्ने सावधानीहरू !

वर्षा भन्दा पहिले

- आफ्नो घर नजिक भएका स-साना खोल्सीहरू वा मुख्यतः पानी जम्मा हुने ठाउँहरूको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- घर छेउका भिरालो जमिनमा साना पहिरो, क्रमिक रूपमा ढल्किरहेका रुखहरू छन् कि छैनन् विचार पुर्याउनुहोस् ।
- प्रत्येक साल चैत्र, वैशाख र जेठ महिना भित्र भल काटनका लागि एक जुट भई सहकार्य गर्नुहोस्, भल काटनु सबै भन्दा जरुरी काम भएको कुरा भिरालोमा बस्ने सबैले बुझ्नुपर्छ ।
- विगतका पहिरो भएको ठाउँहरूमा पुनः पहिरो जाने सम्भावना हुने भएकोले त्यस्तो ठाउँहरू पत्ता लगाउनुहोस् । वर्षाको पानीले के गर्छ, कसरी पानी छिर्छ आदि कुराहरूको ध्यान दिनु राम्रो हुन्छ ।
- आफ्नो घर बनाउन वा बस्ती विकास गर्न को लागि उपयुक्त क्षेत्रको अध्ययन तथा व्यवस्थापनमा स्थानीय निकायसँग सर-सल्लाह गर्नुहोस् र बस्ती विकास सम्बन्धी स्थानीय सरकारको नीति-नियमको पालना गर्नुहोस् ।
- स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरू र वडाको विपद व्यवस्थापन समिति सँग मिलेर र सम्पर्क गरेर आपतकालिन अवस्थामा के गर्ने र प्रतिक्रिया कसरी गर्ने भन्ने बारेमा छलफल गर्नुहोस् तथा आफ्नो गाउँबाट निकासको उपायहरू सिक्नुहोस् । आफ्नो परिवार तथा व्यापारको लागि आफै आपतकालिन उपायहरू बनाउनुहोस् ।
- स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिलाई सम्पर्क गर्न समितिका सदस्यहरूको फोन नम्बर सुरक्षित राख्नुहोस् ।

अत्याधिक वर्षाको समयमा

- सतर्क बस्नुहोस्, रेडियोमा समाचार सुन्नुहोस् । सतर्क एप बाट नगरपालिका क्षेत्रमा परेको पानी हेर्दै गर्नुहोस् । एक्कासिको ठूलो वर्षा र लगातारको हल्का वर्षा पछि छोटो तर अत्याधिक वर्षा खतरनाक हुने भएकोले सचेत रहनुहोस् । वर्षाको मात्रा जाँचन आँगनमा बोतल रेनगजको प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ ।
- तपाईं पहिरोको जोखिम रहेको स्थानमा बसि राख्नु भएको छ भने पहिले देखि नै थाहा छ भने सुरक्षित हुन त्यस ठाउँ छोड्नुहोस् ।
- असाधारण आवाजको पहिचान गर्नुहोस् जस्तै माटोको सराइ, रुखहरूको चर्काई वा ढुंगाहरूको ठोक्काईका कारण उत्पन्न भएका हुन सक्छन् । यदि तपाईं खोला-खोल्साको नजिक हुनुहुन्छ भने पानीको बहावमा अकस्मात् वृद्धि वा घटी भएको अथवा सफा पानीबाट धमिलिएको पानी छ भने ख्याल राख्नुहोस् । यसको कारण माथिल्लो भागमा ढुंगा माटो बग्न थालेको हुनसक्छ तसर्थ त्यस ठाउँ छोड्न तयार हुनुहोस् । त्यहाँ ठूलो भेल पहिरो आउन सक्छ, ढिलो नगरी तुरुन्त ठाउँ छोडी हाल्नुहोस् ।
- बगिरहेको खोल्सी वा खोलामा अकस्मात् पानी घट्ने वा खोला वा खोल्सी सुक्ने वा पानीको मात्रा घट्ने भयो भने माथिल्लो क्षेत्रमा पहिरोले खोला, नदि वा खोल्सी थुनेको हुनसक्छ, तत्काल खोल्सी वा खोलाको किनार बाट सुरक्षित ठाउँमा जानु पर्छ । रातको बेलामा खोल्सीको कलकल आवाज बन्द हुनु खतराको सूचक भएको हुँदा तत्काल ध्यान दिनु जरुरी हुन्छ ।
- सवारी साधनमा हुनुहुन्छ भने विशेष ध्यान दिनुहोस् । पहाड काटेर बनाइएका सडकको कुनामा पहिरोको खतरा अत्याधिक रहेको हुन्छ त्यसैले सडक भास्सिने, माटो ढुंगा खस्ने जस्ता संकेतहरूमा होस पुर्याउँदै सवारी चलाउनुहोस् ।

अत्याधिक वर्षा पछि (विस्तारै खस्ने पहिरोको त्रास)

समय सिमा अनुसार पहिरो झार्न शुरु गर्न सक्ने वर्षाको मात्रा

समय (घन्टा)	वर्षाको पानीको मात्रा, मिलि मिटर	समय (घन्टा)	वर्षाको पानीको मात्रा, मिलि मिटर
१	८५	४८	१७५
५	११५	६०	१८५
१०	१३५	७२	१९०
१५	१४०	१००	२०३
२०	१५०	१२०	२१०
२४	१५५	१५०	२२०
३६	१६५	२००	२३०

पहिरोको खतरा भएको क्षेत्र

- पुराना पहिरो माथिको क्षेत्र
- भीरको तल्लो भाग,
- खोल्सीहरूको तल्लो भाग,
- पुरानो पुरेको ठाउँको तल्लो वा माथिल्लो भाग,
- काटेको र ठाडो भिरालो भएको ठाउँको तल्लो वा टुप्पो भाग,
- सडकको ठाडो काटिएको भित्ता

पहिरो आउने संकेतहरू

- सुक्खा ठाउँहरूमा छहरो, हिलाम्मे भुइँ देखिनु जमिन बाटो वा गोरेटोमा चर्केको वा अस्वाभाविक उठेको देखिनु,
- स-साना पहिरोहरू जानु,
- जगबाट माटो निस्कनु,
- आँगन, बरण्डा जस्ता संरचनाहरू मूल घरको स्थानबाट ढल्किनु,
- भुइँ तथा जग ढल्किनु वा चर्किनु,
- पानीको पाइप र अन्य भूमिगत संरचनाहरू भाँचिनु,
- टेलिफोनको पोल, रुख, टेवा पर्खाल वा वारहरू ढल्किनु,
- पर्खालहरू छुट्टिएर ढल्किनु ।

बिस्तारै बग्ने पहिरोमा बसेको बस्तीले गर्नुपर्ने काम

- बेला-बेलामा जमिनमा धाँजा फाटेको देखिने, घरको भित्ता चर्किएको देखिने, प्रत्येक दशै-तिहारमा घरको लिपपोत गर्दा भित्ता चर्किएको माटो भरेर टाल्नु पर्ने, आँगनमा चिरा पर्ने अवस्था छ भने सबैले आफू बिस्तारै बगिरहेको पहिरोमा बसिरहेको छु भन्ने बुझ्नुपर्छ ।
- बिस्तारै बगिरहेको पहिरो छ भन्ने थाहा भए पनि आत्तिनु हुँदैन, यस्तो पहिरोहरू पहाडमा जताततै हुन्छन्, केवल यसको व्यवस्थापन गर्न जान्नु पर्छ । यसका लागि प्रमुख कुरा भनेको पानीको व्यवस्थापन नै हो । चनाखो भएर सही समयमा भल काटन बिर्सिनु हुँदैन ।
- यस्तो ठाउँमा सडक परेको छ भने खन्दा अति नै होस पुराउनु पर्छ । इन्जिनियर बिना यस्तो ठाउँमा सडक खन्नु हुँदैन । सहि डिजाइन र पानीको व्यवस्थापन गरेर मात्र सडक खन्नुपर्छ ।
- यस्तो ठाउँमा रहेको बस्तीमा सकेसम्म सिँचाई गरेर लगाउनु पर्ने खेती भन्दा कम सिँचाई गरेर हुने वा थोपा सिँचाईको प्रविधिबाट गर्न सकिने खेतीलाई बढि ध्यान दिनुपर्छ ।
- आवश्यकता परेको खण्डमा समुदायले नै जडान गर्न सक्ने पहिरो पूर्व चेतावनी प्रणालीलाई बगिरहेको जमिनमा जडान गर्न सकिन्छ ।

चट्याड र यसबाट बच्ने उपायहरू

चट्याडको बेला घर भित्र भएको अवस्थामा अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरू

गर्न नहुने कुराहरू:

- विधुतिय उपकरणहरूको प्रयोग नगर्नुहोस्
- तार जडित टेलिफोन को प्रयोग नगर्नुहोस्
- झ्याल ढोका खुला नछोडनुहोस् साथै झ्याल ढोका वा भित्ता मा टाँसिएर नबस्नुहोस्
- सिधैँ धाराबाट नुहाउने, भाडा माइने, हात धुने जस्ता कार्य नगर्नुहोस्

गर्नुपर्ने कामहरू :

- विधुतिय उपकरणहरू जस्तै टिभी, फ्रिज, कम्प्युटर, आदि लाइ बन्द गर्नुहोस्
- फोन सेवा प्रयोग गर्नु परेमा मोबाइल वा तार रहित फोन को प्रयोग गर्नुहोस्
- चट्याड बन्द भएको करिब ३० मिनेट सम्म घर बाट बाहिर नजानुहोस्
- बाल्टिन वा ट्यांकीमा संकलित पानी को प्रयोग गर्नुहोस्

चट्याडको बेला घर बाहिर भएको अवस्थामा अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरू

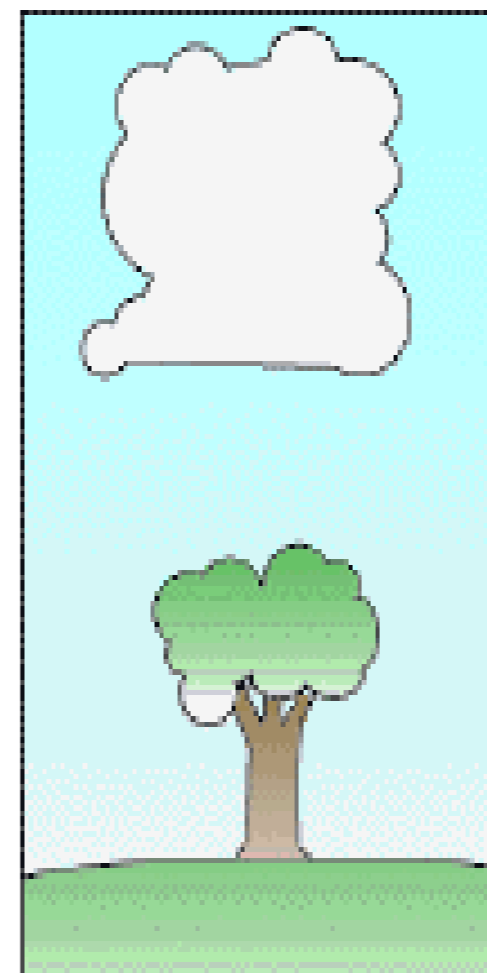
गर्न नहुने कुराहरू :

- यदि तपाईं जंगलमा हुनुहुन्छ भने, अग्लो तथा एउटा मात्र रुख भएको स्थान मुनि कहिले पनि ओत नलाग्नुहोस्
- माछा मार्ने, पौडी खेल्ने, तथा डुंगा चढ्ने कार्य नगर्नुहोस्, किनकी डुंगामा रहँदा तपाईं वरिपरिको वस्तुहरूको तुलनामा अग्लो हुने भएकोले चट्याड को जोखिम हुन्छ
- अग्ला ठाउँहरू तथा पहाडको चुचुरोमा, टाकुरामा आदिमा नबस्नुहोस्
- खुला तथा समतल जमिनमा नबस्नुहोस् साथै यस्ता ठाउँमा बस्नु परेमा जमिनमा नसुत्नुहोस् तथा धातुका तार बारहरूको नजिक नबस्नुहोस्
- समूहमा नबस्नुहोस्
- फुटबल, क्रिकेट, भलिबल आदि खेलिरहनु भएको छ भने नखेल्नुहोस्
- बारी र खेतमा काम गर्न बन्द गरेर सुरक्षित स्थानमा बस्नुहोस्
- मोटर साइकल, ट्रेक्टर जस्ता छत नभएका सवारी साधनहरू तुरुन्त बन्द गरि सके सम्म चाँडो सुरक्षित स्थानमा जानुहोस्

गर्न हुने कुराहरू:

- होचो तथा धेरै रुखहरू भएको स्थान मुनि ओत लाग्नुहोस्
- नजिकको तार तथा हाई भोल्टेज को विधुतिय प्रसारण तार भए त्यसको मुनि टुक्रुक्क बस्नुहोस्
- यदि खुला ठाउँमा हुनुहुन्छ भने दुई घुँडाको बीचमा टाउको लुकाएर टुक्रुक्क बस्नुहोस्
- यदि धातुको तारबार को नजिक हुनुहुन्छ भने तुरुन्त त्यहाँ बाट सुरक्षित स्थानमा जानुहोस्
- घर तथा पूर्ण रूपमा ओत भएको सवारी साधन जस्तै कार, बस जस्ता साधनमा बस्नुहोस्

१. चट्याड को लागि बादल तयार

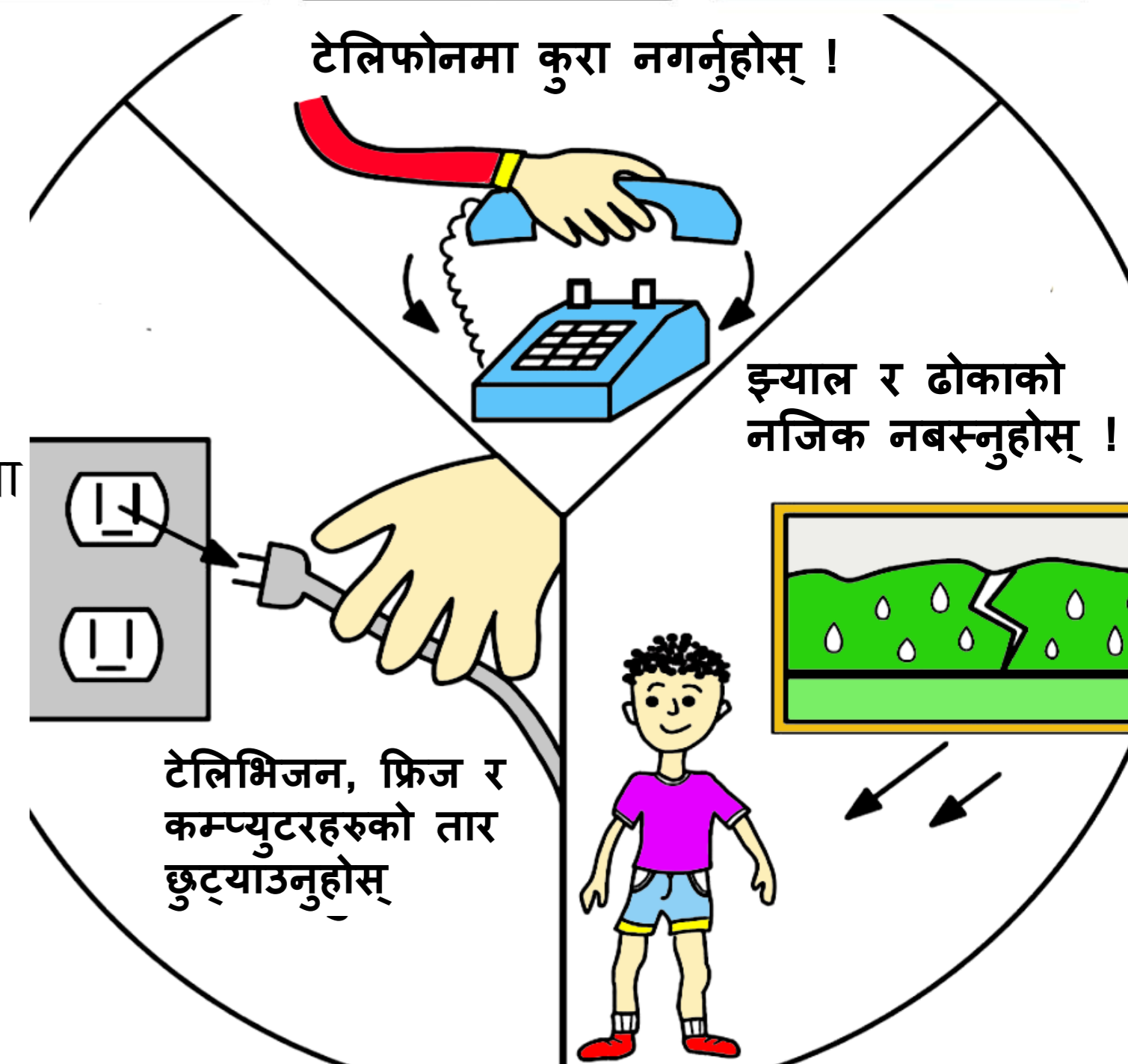
२. चार्जहरूको छुट्टिने प्रक्रिया शुरु

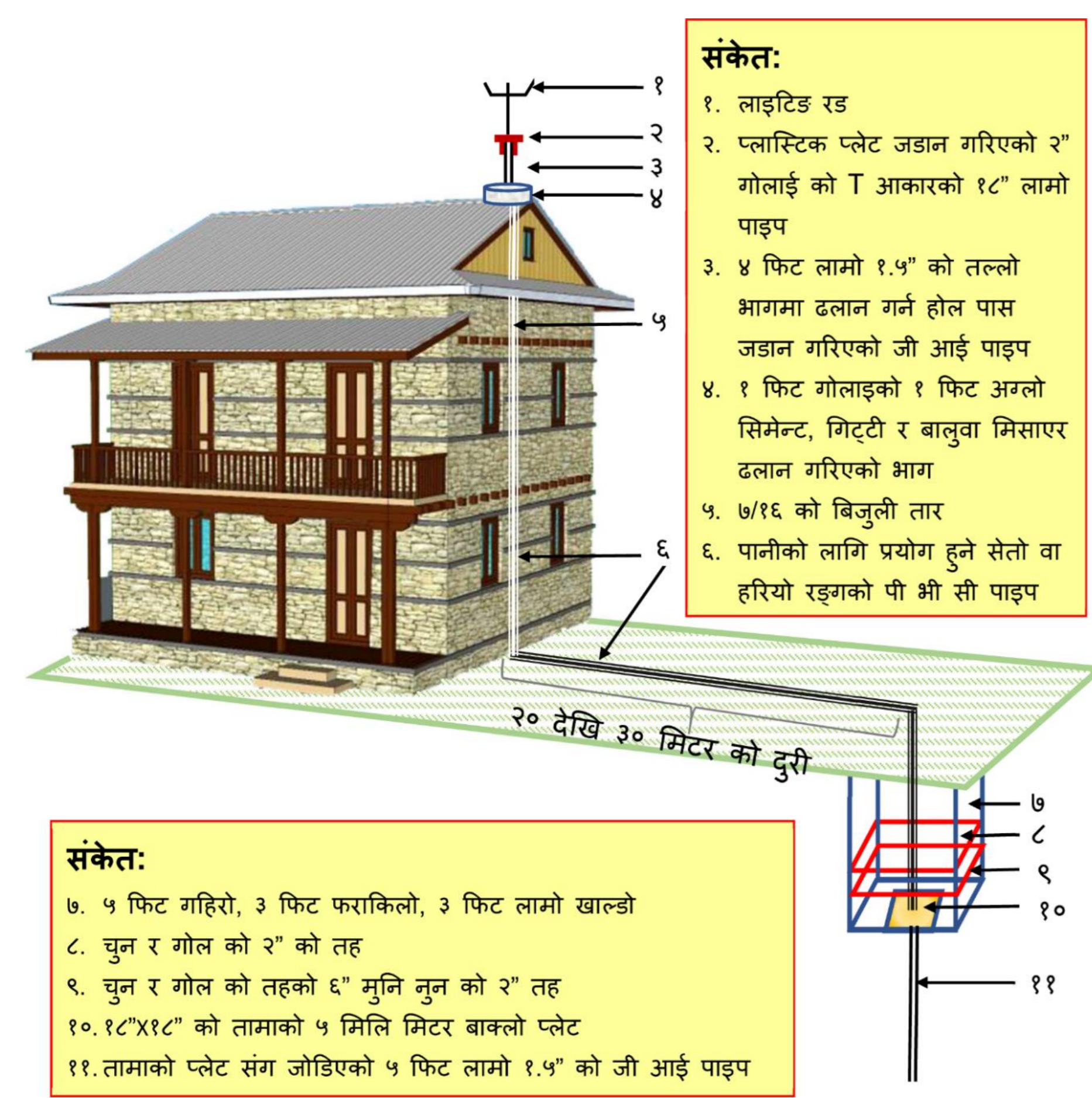
३. चार्जहरूको डिस्चार्ज प्रक्रिया शुरु

४. अन्तमा ठूलो आवाज सहित डिस्चार्ज वा चट्याड पर्छ

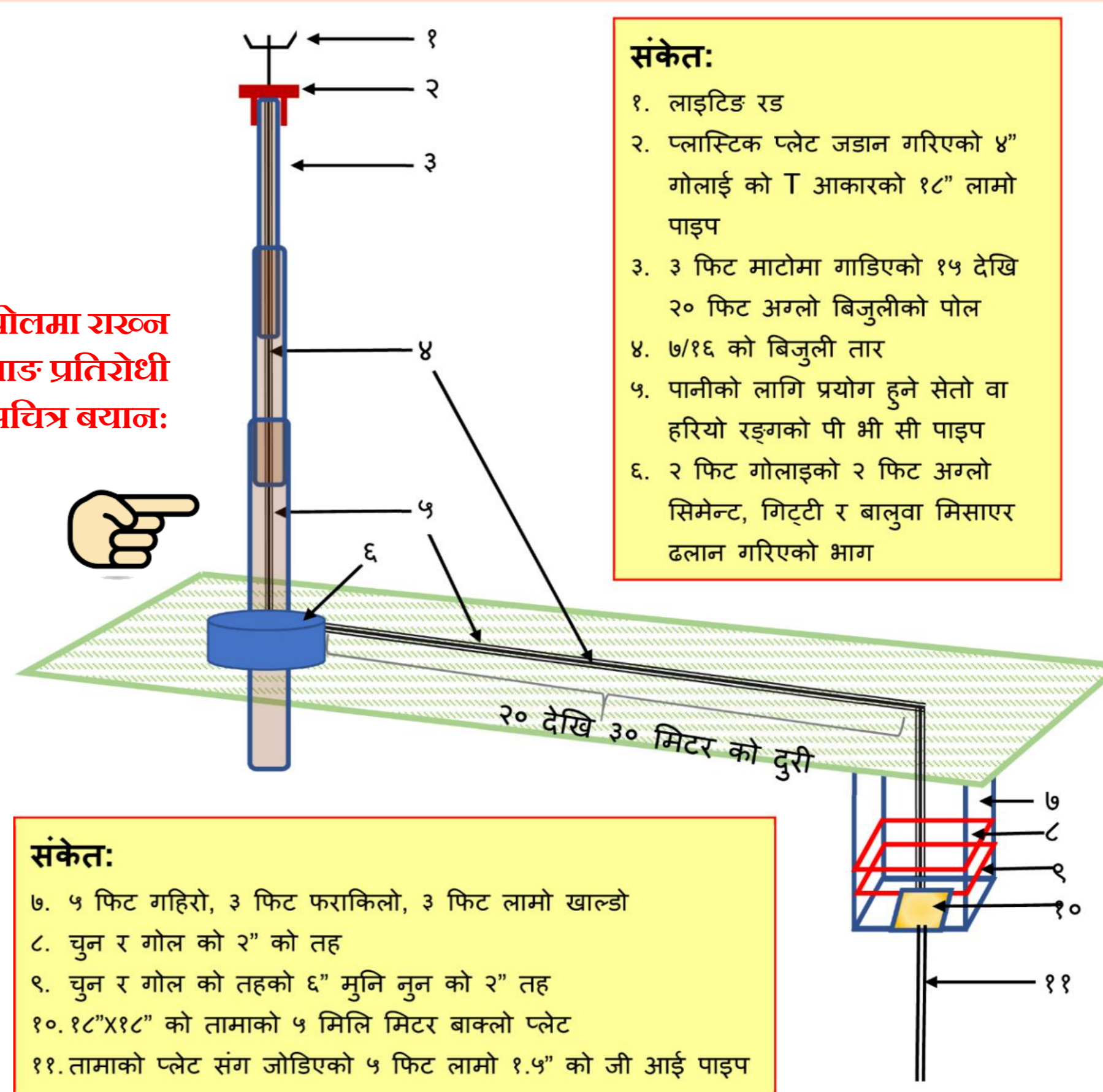

नेपालमा चट्याड पनि एउटा प्रमुख विपद हो । खराब मौसमको बेलामा आकाशबाट जमिनमा खस्ने एक प्रकारको विधुतिय करेन्ट नै चट्याड हो । हुरी बतासको मौसम वा वर्षायाममा वायुमण्डलमा विपरीत दिशाबाट तीव्र गतिको वायु एक-आपसमा ठोक्किंदा चर्को आवाजसहित बढी भोल्टको बिद्युतिय लहर उत्पन्न भई खास बाटो बनाएर जाने विधुतिय करेन्टलाई चट्याड भनिन्छ । यसमा धेरै बढि मात्रामा करेन्ट उत्पन्न हुन्छ र यसले जमिनमा ठूलो क्षति पुर्याउँछ ।

घरमा राख्न सकिने चट्याड प्रतिरोधी प्रणालीको सचित्र बयान:

बिजुली को पोलमा राख्न सकिने चट्याड प्रतिरोधी प्रणालीको सचित्र बयान:

पहाडी भिरालो जमिनमा बस्ती भएकाहरूले अपनाउनु पर्ने सावधानीहरू !

वर्षा भन्दा पहिले

- आफ्नो घर नजिक भएका स-साना खोल्सीहरू वा मुख्यतः पानी जम्मा हुने ठाउँहरूको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- घर छेउका भिरालो जमिनमा साना पहिरो, क्रमिक रूपमा ढल्किरहेका रुखहरू छन् कि छैनन् विचार पुर्याउनुहोस् ।
- प्रत्येक साल चैत्र, वैशाख र जेठ महिना भित्र भल काटनका लागि एक जुट भई सहकार्य गर्नुहोस्, भल काटनु सबै भन्दा जरूरी काम भएको कुरा भिरालोमा बस्ने सबैले बुझ्नुपर्छ ।
- विगतका पहिरो भएको ठाउँहरूमा पुनः पहिरो जाने सम्भावना हुने भएकोले त्यस्तो ठाउँहरू पत्ता लगाउनुहोस् । वर्षाको पानीले के गर्छ, कसरी पानी छिर्छ आदि कुराहरूको ध्यान दिनु राम्रो हुन्छ ।
- आफ्नो घर बनाउन वा बस्ती विकास गर्न को लागि उपयुक्त क्षेत्रको अध्ययन तथा व्यवस्थापनमा स्थानीय निकायसँग सर-सल्लाह गर्नुहोस् र बस्ती विकास सम्बन्धी स्थानीय सरकारको नीति-नियमको पालना गर्नुहोस् ।
- स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरू र वडाको विपद व्यवस्थापन समिति सँग मिलेर र सम्पर्क गरेर आपतकालिन अवस्थामा के गर्ने र प्रतिक्रिया कसरी गर्ने भन्ने बारेमा छलफल गर्नुहोस् तथा आफ्नो गाउँबाट निकासको उपायहरू सिक्नुहोस् । आफ्नो परिवार तथा व्यापारको लागि आफै आपतकालिन उपायहरू बनाउनुहोस् ।
- स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिलाई सम्पर्क गर्न समितिका सदस्यहरूको फोन नम्बर सुरक्षित राख्नुहोस् ।

अत्याधिक वर्षाको समयमा

- सतर्क बस्नुहोस्, रेडियोमा समाचार सुन्नुहोस् । सतर्क एप बाट नगरपालिका क्षेत्रमा परेको पानी हेर्दै गर्नुहोस् । एक्कासिको ठूलो वर्षा र लगातारको हल्का वर्षा पछि छोटो तर अत्याधिक वर्षा खतरनाक हुने भएकोले सचेत रहनुहोस् । वर्षाको मात्रा जाँचन आँगनमा बोतल रेनगजको प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ ।
- तपाईं पहिरोको जोखिम रहेको स्थानमा बसि राख्नु भएको छ भने पहिले देखि नै थाहा छ भने सुरक्षित हुन त्यस ठाउँ छोड्नुहोस् ।
- असाधारण आवाजको पहिचान गर्नुहोस् जस्तै माटोको सराइ, रुखहरूको चर्काइ वा ढुंगाहरूको ठोक्काइका कारण उत्पन्न भएका हुन सक्छन् । यदि तपाईं खोला-खोल्साको नजिक हुनुहुन्छ भने पानीको बहावमा अकस्मात् वृद्धि वा घटी भएको अथवा सफा पानीबाट धमिलिएको पानी छ भने ख्याल राख्नुहोस् । यसको कारण माथिल्लो भागमा ढुंगा माटो बग्न थालेको हुनसक्छ तसर्थ त्यस ठाउँ छोड्न तयार हुनुहोस् । त्यहाँ ठूलो भेल पहिरो आउन सक्छ, ढिलो नगरी तुरुन्त ठाउँ छोडी हाल्नुहोस् ।
- बगिरहेको खोल्सी वा खोलामा अकस्मात् पानी घट्ने वा खोला वा खोल्सी सुक्ने वा पानीको मात्रा घट्ने भयो भने माथिल्लो क्षेत्रमा पहिरोले खोला, नदि वा खोल्सी थुनेको हुनसक्छ, तत्काल खोल्सी वा खोलाको किनार बाट सुरक्षित ठाउँमा जानु पर्छ । रातको बेलामा खोल्सीको कलकल आवाज बन्द हुनु खतराको सूचक भएको हुँदा तत्काल ध्यान दिनु जरूरी हुन्छ ।
- सवारी साधनमा हुनुहुन्छ भने विशेष ध्यान दिनुहोस् । पहाड काटेर बनाइएका सडकको कुनामा पहिरोको खतरा अत्याधिक रहेको हुन्छ त्यसैले सडक भास्सिने, माटो ढुंगा खस्ने जस्ता संकेतहरूमा होस पुर्याउँदै सवारी चलाउनुहोस् ।

अत्याधिक वर्षा पछि (विस्तारै खस्ने पहिरोको त्रास)

समय सिमा अनुसार पहिरो झार्न शुरु गर्न सक्ने वर्षाको मात्रा

समय (घन्टा)	वर्षाको पानीको मात्रा, मिलि मिटर	समय (घन्टा)	वर्षाको पानीको मात्रा, मिलि मिटर
१	८५	४८	१७५
५	११५	६०	१८५
१०	१३५	७२	१९०
१५	१४०	१००	२०३
२०	१५०	१२०	२१०
२४	१५५	१५०	२२०
३६	१६५	२००	२३०

पहिरोको खतरा भएको क्षेत्र

- पुराना पहिरो माथिको क्षेत्र
- भीरको तल्लो भाग,
- खोल्सीहरूको तल्लो भाग,
- पुरानो पुरेको ठाउँको तल्लो वा माथिल्लो भाग,
- काटेको र ठाडो भिरालो भएको ठाउँको तल्लो वा टुप्पो भाग,
- सडकको ठाडो काटिएको भित्ता

पहिरो आउने संकेतहरू

- सुक्खा ठाउँहरूमा छहरो, हिलाम्मे भुइँ देखिनु जमिन बाटो वा गोरेटोमा चर्केको वा अस्वाभाविक उठेको देखिनु,
- स-साना पहिरोहरू जानु,
- जगबाट माटो निस्कनु,
- आँगन, बरण्डा जस्ता संरचनाहरू मूल घरको स्थानबाट ढल्किनु,
- भुइँ तथा जग ढल्किनु वा चर्किनु,
- पानीको पाइप र अन्य भूमिगत संरचनाहरू भाँचिनु,
- टेलिफोनको पोल, रुख, टेवा पर्खाल वा वारहरू ढल्किनु,
- पर्खालहरू छुट्टिएर ढल्किनु ।

बिस्तारै बग्ने पहिरोमा बसेको बस्तीले गर्नुपर्ने काम

- बेला-बेलामा जमिनमा धाँजा फाटेको देखिने, घरको भित्ता चर्किएको देखिने, प्रत्येक दशै-तिहारमा घरको लिपपोत गर्दा भित्ता चर्किएको माटो भरेर टाल्नु पर्ने, आँगनमा चिरा पर्ने अवस्था छ भने सबैले आफू बिस्तारै बगिरहेको पहिरोमा बसिरहेको छु भन्ने बुझ्नुपर्छ ।
- बिस्तारै बगिरहेको पहिरो छ भन्ने थाहा भए पनि आत्तिनु हुँदैन, यस्तो पहिरोहरू पहाडमा जताततै हुन्छन्, केवल यसको व्यवस्थापन गर्न जान्नु पर्छ । यसका लागि प्रमुख कुरा भनेको पानीको व्यवस्थापन नै हो । चनाखो भएर सही समयमा भल काटन बिर्सिनु हुँदैन ।
- यस्तो ठाउँमा सडक परेको छ भने खन्दा अति नै होस पुराउनु पर्छ । इन्जिनियर बिना यस्तो ठाउँमा सडक खन्नु हुँदैन । सहि डिजाइन र पानीको व्यवस्थापन गरेर मात्र सडक खन्नुपर्छ ।
- यस्तो ठाउँमा रहेको बस्तीमा सकेसम्म सिँचाई गरेर लगाउनु पर्ने खेती भन्दा कम सिँचाई गरेर हुने वा थोपा सिँचाईको प्रविधिबाट गर्न सकिने खेतीलाई बढि ध्यान दिनुपर्छ ।
- आवश्यकता परेको खण्डमा समुदायले नै जडान गर्न सक्ने पहिरो पूर्व चेतावनी प्रणालीलाई बगिरहेको जमिनमा जडान गर्न सकिन्छ ।

चट्याड र यसबाट बच्ने उपायहरू

चट्याडको बेला घर भित्र भएको अवस्थामा अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरू

गर्न नहुने कुराहरू:

- विधुतिय उपकरणहरूको प्रयोग नगर्नुहोस्
- तार जडित टेलिफोन को प्रयोग नगर्नुहोस्
- झ्याल ढोका खुला नछोडनुहोस् साथै झ्याल ढोका वा भित्ता मा टाँसिएर नबस्नुहोस्
- सिधैँ धाराबाट नुहाउने, भाडा माइने, हात धुने जस्ता कार्य नगर्नुहोस्

गर्नुपर्ने कामहरू :

- विधुतिय उपकरणहरू जस्तै टिभी, फ्रिज, कम्प्युटर, आदि लाइ बन्द गर्नुहोस्
- फोन सेवा प्रयोग गर्नु परेमा मोबाइल वा तार रहित फोन को प्रयोग गर्नुहोस्
- चट्याड बन्द भएको करिब ३० मिनेट सम्म घर बाट बाहिर नजानुहोस्
- बाल्टिन वा ट्यांकीमा संकलित पानी को प्रयोग गर्नुहोस्

चट्याडको बेला घर बाहिर भएको अवस्थामा अपनाउनुपर्ने सुरक्षाका उपायहरू

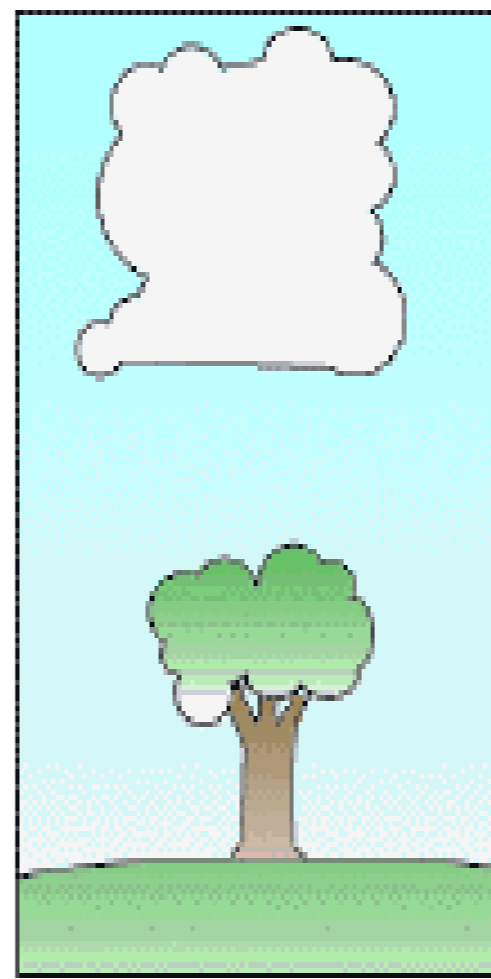
गर्न नहुने कुराहरू :

- यदि तपाईं जंगलमा हुनुहुन्छ भने, अग्लो तथा एउटा मात्र रुख भएको स्थान मुनि कहिले पनि ओत नलाग्नुहोस्
- माछा मार्ने, पौडी खेल्ने, तथा डुंगा चढ्ने कार्य नगर्नुहोस्, किनकी डुंगामा रहँदा तपाईं वरिपरिको वस्तुहरूको तुलनामा अग्लो हुने भएकोले चट्याड को जोखिम हुन्छ
- अग्ला ठाउँहरू तथा पहाडको चुचुरोमा, टाकुरामा आदिमा नबस्नुहोस्
- खुला तथा समतल जमिनमा नबस्नुहोस् साथै यस्ता ठाउँमा बस्नु परेमा जमिनमा नसुत्नुहोस् तथा धातुका तार बारहरूको नजिक नबस्नुहोस्
- समूहमा नबस्नुहोस्
- फुटबल, क्रिकेट, भलिबल आदि खेलिरहनु भएको छ भने नखेल्नुहोस्
- बारी र खेतमा काम गर्न बन्द गरेर सुरक्षित स्थानमा बस्नुहोस्
- मोटर साइकल, ट्रेक्टर जस्ता छत नभएका सवारी साधनहरू तुरुन्त बन्द गरि सके सम्म चाँडो सुरक्षित स्थानमा जानुहोस्

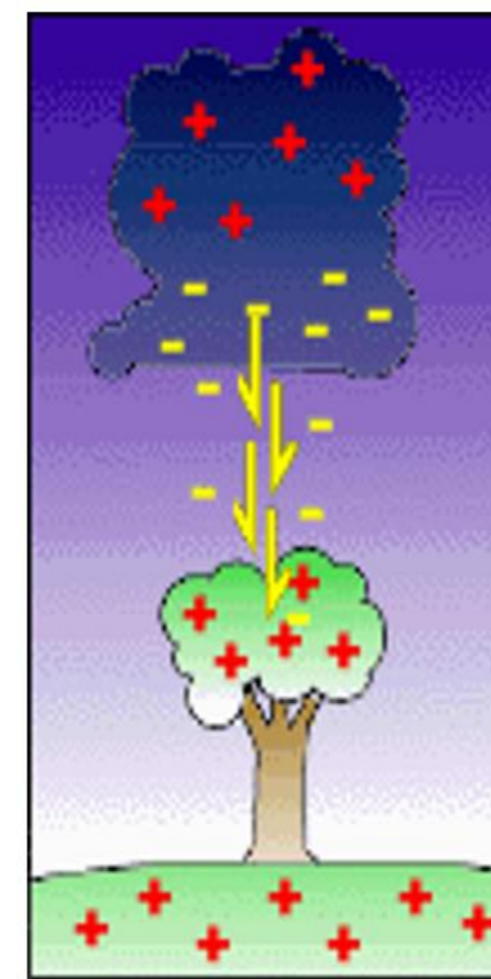
गर्न हुने कुराहरू:

- होचो तथा धेरै रुखहरू भएको स्थान मुनि ओत लाग्नुहोस्
- नजिकको तार तथा हाई भोल्टेज को विधुतिय प्रसारण तार भए त्यसको मुनि टुकुक्क बस्नुहोस्
- यदि खुला ठाउँमा हुनुहुन्छ भने दुई घुँडाको बीचमा टाउको लुकाएर टुकुक्क बस्नुहोस्
- यदि धातुको तारबार को नजिक हुनुहुन्छ भने तुरुन्त त्यहाँ बाट सुरक्षित स्थानमा जानुहोस्
- घर तथा पूर्ण रूपमा ओत भएको सवारी साधन जस्तै कार, बस जस्ता साधनमा बस्नुहोस्

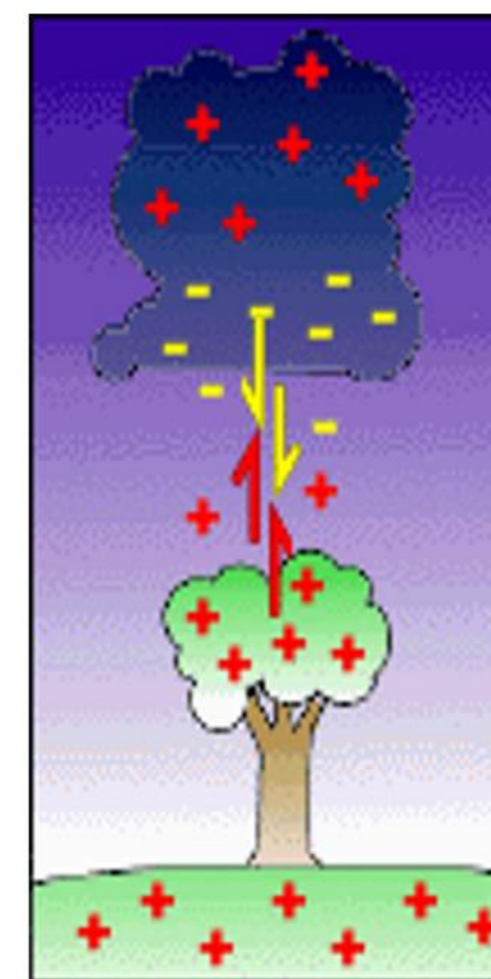
१. चट्याड को लागि बादल तयार

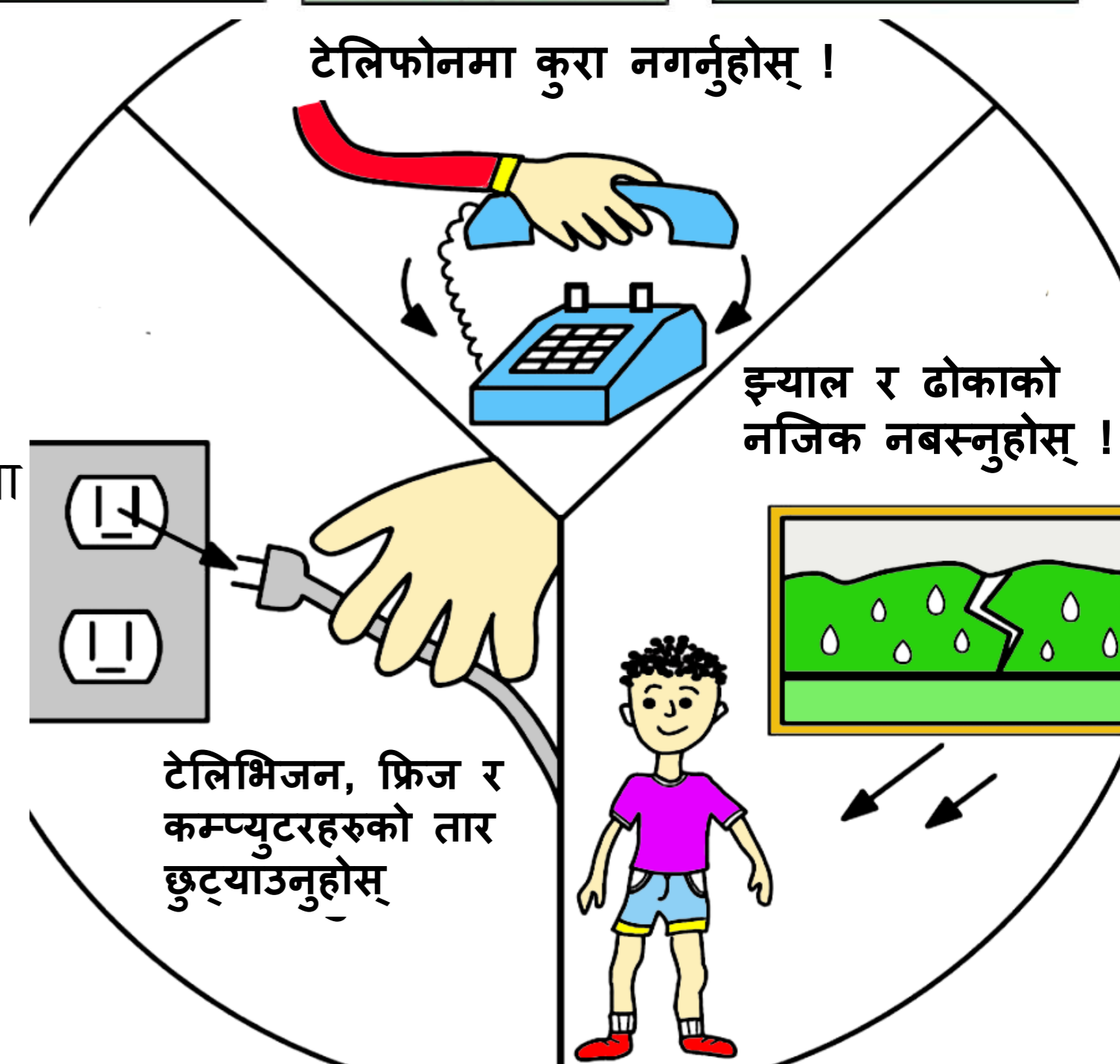
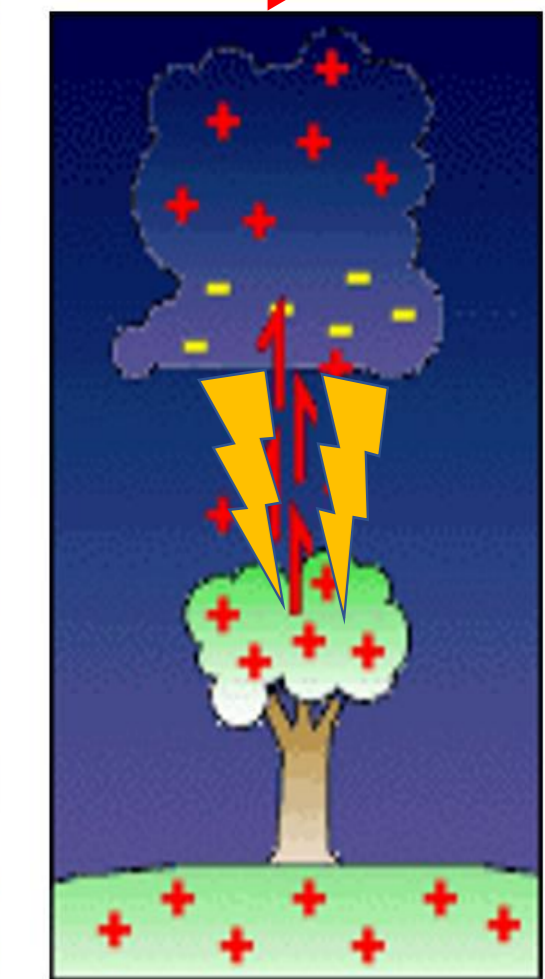
२. चार्जहरूको छुट्टिने प्रक्रिया शुरु

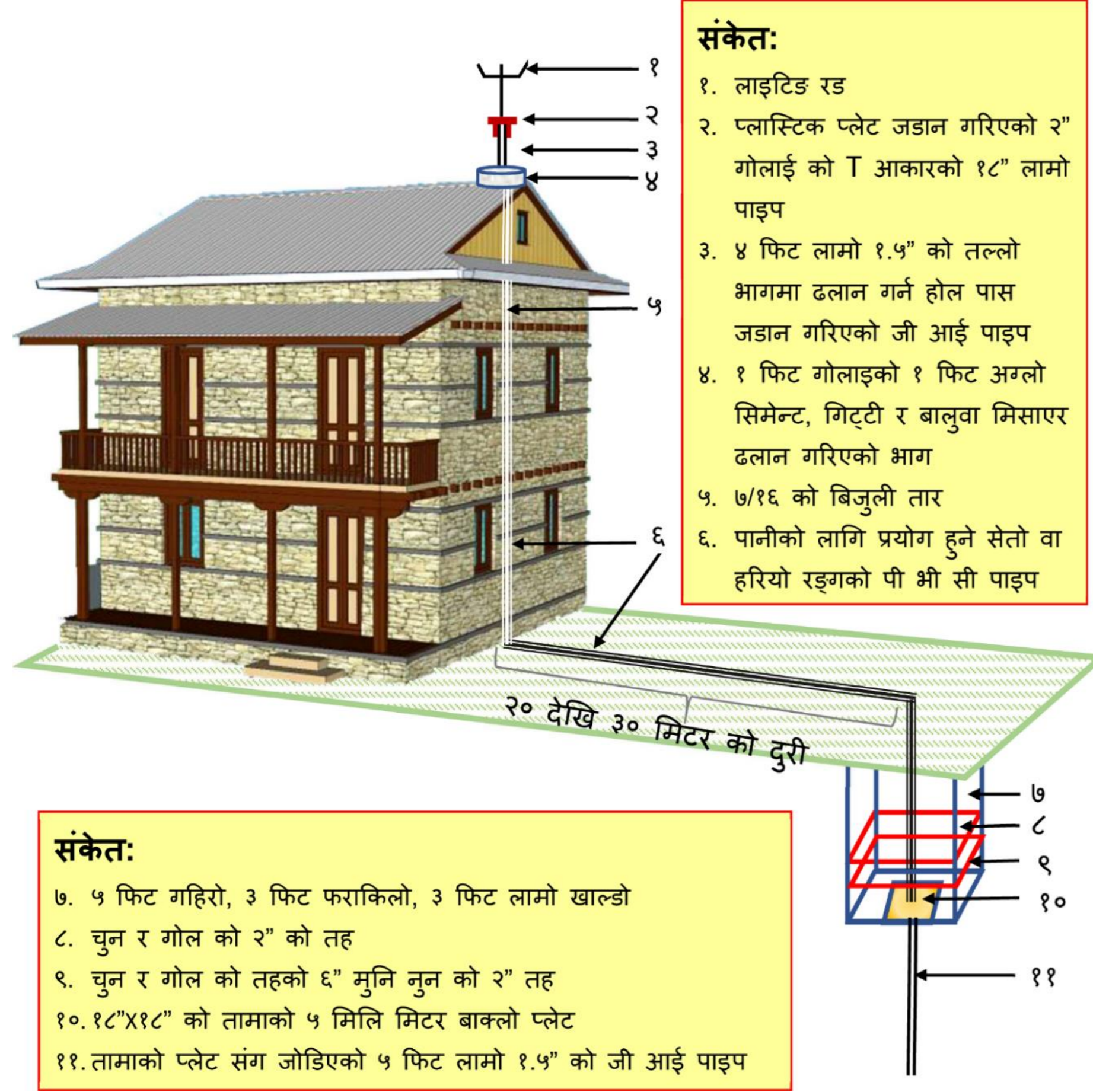
३. चार्जहरूको डिस्चार्ज प्रक्रिया शुरु

४. अन्तमा ठूलो आवाज सहित डिस्चार्ज वा चट्याड पर्छ

नेपालमा चट्याड पनि एउटा प्रमुख विपद हो । खराब मौसमको बेलामा आकाशबाट जमिनमा खस्ने एक प्रकारको विधुतिय करेन्ट नै चट्याड हो । हुरी बतासको मौसम वा वर्षायाममा वायुमण्डलमा विपरीत दिशाबाट तीव्र गतिको वायु एक-आपसमा ठोक्किंदा चर्को आवाजसहित बढी भोल्टको बिद्युतिय लहर उत्पन्न भई खास बाटो बनाएर जाने विधुतिय करेन्टलाई चट्याड भनिन्छ । यसमा धेरै बढि मात्रामा करेन्ट उत्पन्न हुन्छ र यसले जमिनमा ठूलो क्षति पुर्याउँछ ।

घरमा राख्न सकिने चट्याड प्रतिरोधी प्रणालीको सचित्र बयान:

बिजुली को पोलमा राख्न सकिने चट्याड प्रतिरोधी प्रणालीको सचित्र बयान:

